

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.02.2015, sp. zn. 30 Cdo 3171/2014, ECLI:CZ:NS:2015:30.CDO.3171.2014.1

Číslo: 72/2015

Právní věta: Byl-li skutek, pro který byl obviněný vzat do vazby, posouzen při konečném rozhodnutí tak, že by takové posouzení vzetí do vazby neumožňovalo, nepřísluší odškodnění za vykonanou vazbu pravomocně odsouzenému pachateli trestného činu dle zákona č. 82/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pokud rozhodnutí o vzetí do vazby nebylo pro nezákonnost zrušeno, změněno nebo jeho nezákonnost nebyla jinak deklarována.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.02.2015

Spisová značka: 30 Cdo 3171/2014

Číslo rozhodnutí: 72

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odpovědnost státu za škodu, Vazba, Zadostiučinění (satisfakce)

Předpisy: § 8 odst. 1 předpisu č. 82/1998Sb.
§ 9 odst. 1 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 5. 3. 2013 uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 145 200 Kč (výrok I.) a dále na náhradu nákladů řízení částku 38 338 Kč (výrok II.).

K r a j s k ý s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 19. 12. 2013 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl a uložil žalobci povinnost zaplatit žalované na náhradu nákladů řízení částku 622 Kč (výrok I.) a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II.).

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Uvedl, že žalobce byl dne 2. 9. 2009 zadržen orgány policie pro podezření ze spáchání trestného činu padělání a pozměňování peněz; dne 3. 9. 2009 bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro trestný čin dle § 140 odst. 2, alinea 2, tr. zák. a téhož dne byl žalobce usnesením Okresního soudu v Ostravě vzat do vazby. Proti usnesení o vzetí do vazby podal žalobce stížnost, v níž namítal nesprávnou právní kvalifikaci skutku, který měl být posouzen dle § 141 tr. zák. Stížnost byla zamítnuta. Ve dnech 27. 10. 2009 a 14. 12. 2009 byly zamítnuty další žádosti žalobce o propuštění z vazby. Dne 6. 1. 2010 byl žalobce z vazby propuštěn. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. 3. 2011, v němž byl odvolací soud vázán právním názorem dovolacího soudu, byl žalobce uznán vinným trestným činem udáváním

padělaných a pozměňovaných peněz podle § 235 tr. zák., dříve § 141 tr. zák.

Po právní stránce se odvolací soud neztotožnil se závěry soudu prvního stupně. Dle odvolacího soudu nebyla splněna podmínka existence nezákonného rozhodnutí, jak ji předpokládá § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen „OdpŠk“), protože rozhodnutí o vzetí žalobce do vazby nabylo pro nezákonnost zrušeno ani změněno. Současně nejde ani o situaci předpokládanou § 9 odst. 1 OdpŠk, neboť nenastal žádný z tam uvedených případů. Nejsou použitelné ani závěry uvedené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. [28 Cdo 4158/2009](#), neboť v žádném z vydaných rozhodnutí nebyla deklarována nezákonnost rozhodnutí o vzetí žalobce do vazby.

Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, jehož přípustnost spatřuje v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Dovolatel formuluje následující otázku: Je dána odpovědnost státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím v případě, kdy nezákonnost vazby (rozhodnutí o vzetí do vazby) – aniž by tato nezákonnost byla výslovně deklarována v jiném rozhodnutí, resp. aniž by bylo toto rozhodnutí o vzetí do vazby výslovně zrušeno – vyplývá z jiného rozhodnutí? Jako dovolací důvod dovolatel uvádí nesprávné právní posouzení věci. Namítá:

a) Nezákonnost vazby, tedy nezákonnost usnesení o vzetí do vazby, byla deklarována rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. 3. 2011, jímž byl žalobce uznán vinným trestným činem, ohledně něhož je vazba nepřipustná, nikoliv trestným činem, pro nějž byl žalobce vzat do vazby a který byl uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání a v obžalobě.

b) Uznání viny toliko trestným činem, u něž výměra trestní sazby neumožňuje vazbu, se ve smyslu § 9 odst. 1 OdpŠk fakticky rovná zproštění obžaloby.

c) Napadené rozhodnutí spočívá na formalistickém výkladu zákona, kterým je žalobci fakticky odepřeno právo na legitimní odškodnění.

d) Pokud by se žalobce měl domáhat zrušení usnesení o vzetí do vazby v době, kdy již byl propuštěn z vazby, byl by takový návrh prakticky jen formálním a soudní soustavu zbytečně zatěžujícím krokem.

Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se k podanému dovolání nevyjádřila.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II. bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

Jelikož dovolací soud dovolatelem vymezenou otázku, na jejímž vyřešení závisí napadené rozhodnutí, ve své rozhodovací praxi dosud neřešil, shledal dovolání přípustným. Dovolání však není důvodné.

Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud však v posuzovaném řízení žádné vady neshledal.

Dle čl. 5 odst. 1 písm. c) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“): „Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem: zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání.“

Dle čl. 5 odst. 5 Úmluvy: „Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

Dle čl. 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“): „Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.“

Dle čl. 36 odst. 3 Listiny: „Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.“

Dle ustanovení § 8 odst. 1 OdpŠk: „Nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím lze, není-li dále stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud rozhodující o náhradě škody vázán.“

Dle ustanovení § 9 odst. 1 OdpŠk: „Právo na náhradu škody způsobené rozhodnutím o vazbě má také ten, na němž byla vazba vykonána, jestliže bylo proti němu trestní stíhání zastaveno, jestliže byl obžaloby zproštěn nebo jestliže byla věc postoupena jinému orgánu.“

Z výše uvedeného plyne, že stát je na základě ústavního pořádku a rovněž mezinárodních závazků povinen odškodnit újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím.

Nezákonné rozhodnutí je dle ustanovení § 8 odst. 1 OdpŠk takové rozhodnutí, které bylo příslušným orgánem pro nezákonnost změněno, nebo zrušeno, případně jeho nezákonnost byla výslovně deklarována (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. [28 Cdo 4158/2009](#)). Není-li tato podmínka splněna, je soud v odškodňovacím řízení naopak vázán presumpcí správnosti soudního rozhodnutí, tudíž soud není oprávněn přezkoumávat jeho zákonnost (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. [25 Cdo 1230/2003](#), publikované v Souboru civilních rozhodnutí NS, sv. 30, pod C 2818). Nelze tak přisvědčit námitce dovolatele, že v době, kdy již byl z vazby propuštěn, by návrh, jímž by požadoval zrušení rozhodnutí o vzetí do vazby, případně deklarování jeho nezákonnosti, byl pouze návrhem formálním (námitka d).

Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále též „ESLP“) plyne závěr, že Úmluva nezaručuje osobě, proti níž bylo vzneseno obvinění v trestním řízení a jež byla následně obvinění zproštěna (tj. v podmínkách českého práva bylo trestní stíhání zastaveno), právo na náhradu nákladů, jež jí vznikly v průběhu trestního řízení, nebo na odškodnění za zákonné omezení její svobody (srov. k tomu bod 49 rozsudku Masson a Van Zon proti Nizozemsku, 15346/89; 15379/89). Tento závěr je ostatně potvrzován také rozhodnutími ESLP ve věcech Belčev proti Bulharsku, 39270/98; Hamanov proti Bulharsku, 44062/98; Govoruško proti Rusku, 42940/06; Koršunov proti Rusku, 38971/06, v nichž ESLP shledal porušení článku 5 odst. 5 Úmluvy a zároveň porušení článku

5 odst. 1 až 4 Úmluvy. V daných případech přitom vnitrostátní právo sice přiznávalo nárok na odškodnění za nezákonnou vazbu, ovšem nezákonnost vazby byla posuzována ve světle vnitrostátního práva a okruh případů, kdy byla vazba dle vnitrostátního práva považována za zákonnou, se nekryl s požadavky stanovenými čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy. Ačkoliv tedy došlo k porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy, vnitrostátní právo vazbu nezákonnou neshledalo a nárok na odškodnění nepřiznávalo. Zproštění obvinění nebo zastavení trestního stíhání má pak podle judikatury ESLP vliv pouze na posuzování délky vazby (tj. důvodnosti jejího trvání ve smyslu článku 5 odst. 3 Úmluvy a ve světle rozsudku ve věci Wemhoff proti SRN, 2122/64), ale není jím potvrzena nedůvodnost (nezákonnost) vazby od jejího počátku ve smyslu článku 5 odst. 1 Úmluvy, a tedy nezakládá automaticky nárok na odškodnění ve smyslu článku 5 odst. 5 Úmluvy. Lze tedy učinit dílčí závěr, že ESLP se ve své judikatuře vymezuje v podstatě toliko vůči vazbě uskutečněné v rozporu s čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy; případné odškodnění i za vazbu zákonnou, jež byla uskutečněna v trestním řízení, které skončilo zastavením či zproštěním obžaloby, ponechává zásadně na úvaze národního zákonodárce (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. [Pl. ÚS 11/10](#), publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu ve svazku 62, ročník 2011, na straně 277).

Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. [30 Cdo 2357/2010](#), uveřejněném pod číslem 52/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, uvedl: „Čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy v obecné rovině vyžadují, aby zbavení svobody bylo materiálně a procesně v souladu s vnitrostátním právem, přičemž postačuje naplnění jednoho z šesti důvodů taxativně vyjmenovaných v čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Kromě důvodů, pro které může být jednotlivec zbaven svobody, obsahuje čl. 5 Úmluvy ve svých odst. 2 až 4 další procesní záruky, jež musí každé zbavení svobody nezbytně provázet. V souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva tak Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. [31 Cdo 3916/2008](#), konstatoval, že podmínkou aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy, tj. úspěšnosti nároku na náhradu škody, je skutečnost, že ke zbavení svobody došlo v rozporu s čl. 5 odst. 1, 2, 3 nebo 4 Úmluvy (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 4. 1990, Wassink proti Nizozemí, stížnost č. 12535/86, odst. 38).

Z uvedeného plyne, že je-li shledáno porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy, poskytuje se odškodnění přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy bez toho, aby bylo jakkoli omezováno národní úpravou odpovědnosti státu za způsobenou újmu, neboť ve smyslu čl. 10 Ústavy České republiky má Úmluva aplikační přednost před zákonem.

Specifickým případem je situace, kdy je národní úprava odpovědnosti státu za újmu (majetkovou i nemajetkovou) způsobenou poškozenému širší, než čl. 5 odst. 1 Úmluvy, kupříkladu, kdy se původně zákonné omezení svobody, viděno optikou národní úpravy, stává nezákonným až v důsledku specifického institutu národního práva. Takovou situaci je způsobilý založit např. § 9 zákona č. 82/1998 Sb. (nebo dříve § 5 odst. 1 zákona č. 58/1969 Sb.) ve zvláštním případě, kdy se původně zákonná vazba, která nepředstavuje porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy, stává předpokladem odškodnění až v důsledku zproštění obžaloby, tedy výsledku řízení ve věci samé, čímž je založena odpovědnost státu za škodu obviněnému způsobenou vykonáním vazby. Protože v takovém případě rozhodnutí o vazbě sdílí režim judikatury Ústavního a Nejvyššího soudu v tom, že rozhodnutí o vazbě nemělo být vůbec vydáno (srov. výše citovaný náleží Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. [II. ÚS 590/08](#), a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1990, sp. zn. [1 Cz 6/90](#)), nezbývá, než uzavřít, že rozhodnutím o vazbě došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. [31 Cdo 3916/2008](#)).“

Z výše uvedeného lze učinit závěr, že stát nebyl ani na základě ústavněprávních předpisů ani na základě svých mezinárodněprávních závazků povinen odškodnit újmu, která byla způsobena zákonným omezením osobní svobody. Rozhodl-li se stát odškodnit také újmu způsobenou zákonným omezením osobní svobody, pak až v důsledku specifické národní úpravy se z původně zákonného rozhodnutí stalo rozhodnutí nezákonné. Podmínky, za nichž lze takové rozhodnutí považovat za

nezákonné, lze hledat pouze v ustanovení, jímž se zákonodárce zavázal odškodnění poskytnout. Pro přiznání odškodnění na základě výše citovaného ust. § 9 odst. 1 OdpŠk je nezbytné, aby trestní stíhání bylo zastaveno, poškozený byl obžaloby zproštěn nebo věc byla postoupena jinému orgánu. Výklad dovolatele, dle něž by na základě tohoto ustanovení měla být odškodněna také újma způsobená uvalením vazby v důsledku odlišného právního posouzení skutku v obžalobě a následného odsouzení na mírnější trest, je značně extenzivní a z daného ustanovení neplyne. Naopak z ustanovení je zřejmé, že zákonodárce měl v úmyslu odškodnit pouze ty obviněné, kteří v trestním řízení nebyli shledáni vinnými, tudíž se žádného trestného činu nedopustili. Nelze tak přisvědčit námitce dovolatele, že odlišné právní posouzení trestného činu, který spáchal, je rovno zproštění obžaloby (námitka b/), ani námitce, že nezákonnost byla deklarována rozhodnutím, jímž byl dovolatel uznán vinným ze spáchání jiného trestného činu, než pro který byl vzat do vazby (námitka a/). Ostatně k obdobným závěrům již Nejvyšší soud dříve dospěl ve stanovisku NS ČSSR ze dne 30. 11. 1977, sp. zn. [PlsF 3/77](#), publikovaném pod č. 35 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1977.

Lze tak uzavřít, že byl-li skutek, pro který byl obviněný vzat do vazby, posouzen při konečném rozhodnutí tak, že by takové posouzení vzetí do vazby neumožňovalo, odškodnění za vykonanou vazbu pravomocně odsouzenému pachateli trestného činu dle zákona č. 82/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nepřísluší, pokud rozhodnutí o vzetí do vazby nebylo pro nezákonnost zrušeno, změněno nebo jeho nezákonnost nebyla jinak deklarována. Konečně ani poslední námitka dovolatele, že výklad učiněný odvolacím soudem je výkladem formalistickým a zbavuje jej práva na legitimní odškodnění (námitka c/), není důvodná. Jak bylo řečeno výše, dovolateli právo na odškodnění jeho újmy neplyne ani z ústavního pořádku ani ze zákonné úpravy. Výklad zákonné úpravy učiněný odvolacím soudem je tudíž zcela správný.

Jelikož dovolací soud neshledal dovolání důvodným, postupoval podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. a dovolání zamítl.